

Katarzyna Dziedzic

WPŁYW ZMIAN I NAPIĘĆ GEOPOLITYCZNYCH NA BLISKIM WSCHODZIE NA DEZINTEGRACJĘ LIBANU W XXI W.

Wprowadzenie

Wypracowana pod koniec zimnej wojny równowaga sił oraz system państwowy na Bliskim Wschodzie załamały się po upadku Saddama Husajna w 2003 r. Katalizatorem zmian był upadek Iraku, ale to Arabska Wiosna, która doprowadziła do załamania się trzech wieloletnich dyktatur rozpoczęła erę przemian w systemie państwowym i geopolityce Bliskiego Wschodu. Zmieniła relacje między społeczeństwami a reżimami oraz między państwami. Doprowadziła do triumfu organizacji i partii islamistycznych w ramach legalnych wyborów, rozwoju ruchów dżihadystów oraz zmieniła układ sił na Bliskim Wschodzie, osłabiając jedne państwa, a wzmacniając drugie. W ostatniej dekadzie nierozwiązane, wewnętrzne kryzysy bliskowschodnie, mimo różnych źródeł społecznych, politycznych i geograficznych, zaczęły się więc zazębiać, odgórnie przez rywalizację państw na Bliskim Wschodzie i oddolnie – przez transnarodowe ruchy i walki dżihadystów.

Wydarzenia i relacje międzypaństwowe na Bliskim Wschodzie mają duży wpływ na stabilność systemu politycznego w Libanie. Sprzyjają temu geopolityczne uwarunkowania oraz kruche porozumienie konsocjonalne i umiędzynarodowienie konfliktu etnicznego w Libanie.

Przedstawione poniżej kryzysy geopolityczne mają wpływ na dezintegrację Libanu, ponieważ podziały społeczno-polityczne między szyitami i sunitami pokrywają się z granicami podziałów geopolitycznych oraz liniami napięć i konfliktów na Bliskim Wschodzie.

Konsekwencje Arabskiej Wiosny i wpływ wojny w Syrii na Liban

Arabska Wiosna była wolnościowym zrywem społeczeństw arabskich przeciwko dyktaturom i reżimom autorytarnym. Rozpoczęła się w Tunezji, obaliła reżim Hosniego Mubaraka w Egipcie, a następnie przeniosła się na Półwysep Arabski, ostatecznie sięgając po Syrię. Rewolucja i próby demokratyzacji reżimów, które przyniosła Arabska Wiosna, nie objęły wszystkich państw, a np. w Egipcie owoce rewolucji okazały się nietrwałe, ale pomimo tego wpływ tych wydarzeń nadal będzie widoczny we wszystkich państwach regionu, ponieważ doprowadził do zmian w przestrzeni geopolitycznej Bliskiego Wschodu. Rewolucja doprowadziła do upadku lub osłabiła niektóre państwa, inne wzmocniła, a jeszcze inne wdrożyła w proces przemian wewnętrznych, otwierając drogę do przekształceń geopolitycznych oraz zmiany równowagi i systemu państwowego. W Libanie była pozytywnie odbierana przez oba bloki polityczne – do czasu, gdy w Syrii wybuchła wojna domowa, a idee walki z dyktaturą, zagroziły interesom Hezbollahu. Rewolucja nie przeniosła się i nie zmobilizowała libańskiego społeczeństwa z dwóch powodów. Liban był jednym z najbardziej otwartych reżimów politycznych, ze względu na pluralistyczny charakter społeczeństwa. Po drugie, społeczeństwo libańskie przeżyło swoją rewolucję pół dekady wcześniej, kiedy wyzwoliło się spod dyktatury i autorytarnych rządów syryjskich w 2005 r. Bezpośredni wpływ na Liban mają natomiast konsekwencje Arabskiej Wiosny, a dokładnie jej syryjski wymiar.

Wojna w Syrii wybuchła na wiosnę 2011 r. między rebeliantami pochodzenia sunnickiego, domagającymi się zmiany systemu, a autorytarnym, alawickim reżimem Baszara al-Asada. W ciągu czterech lat wojny, dynamika konfliktu kształtowała się na wielu poziomach w różnych częściach państwa, dzieląc rebeliantów na różne grupy. Ostatecznie antyreżimowi bojownicy zostali zdominowani przez grupy dżihadystów, które walczą nie tylko z reżimem, ale i z każdym, kto nie zgadza się z ideą stworzenia w Syrii państwa islamskiego¹.

Syryjski konflikt silnie oddziałuje na gospodarkę, stabilność i bezpieczeństwo narodowe oraz podziały społeczno-polityczne w Libanie. Wojna doprowadziła do recesji libańskiej gospodarki, spychając państwo na granicę bankructwa. Za złą koniunkturą gospodarczą oraz gwałtownie pogarszającymi się warunkami społeczno-ekonomicznymi stoją dwa czynniki: masowy napływ uchodźców syryjskich i syryjsko-palestyńskich oraz załamanie dwóch najważniejszych gałęzi gospodarki: handlu i turystyki oraz ograniczenie inwestycji zagranicznych.

¹ Zob.: B.M. Jenkins, *The Dynamics of Syria's Civil War*, Santa Monica 2014, s. 1–24; A. Malantowicz, *Civil War in Syria and the 'New Wars' Debate*, „Amsterdam Law Forum” 2013, Vol. 5, No. 3, s. 52–60.

Z problemem uchodźców Liban boryka się od wielu lat, ze względu na równowagę władzy oraz ograniczoną możliwość adaptacji Palestyńczyków. Wojna w Syrii obciążała Liban kolejną grupą uchodźców, którzy obecnie stanowią jedną czwartą populacji całego państwa. Zgodnie z danymi Agencji ONZ ds. Uchodźców (UNHCR) z 20 sierpnia 2014 r., w Libanie przebywa około 1.164.067 osób, w tym, 1.132.308 azylantów zostało zarejestrowanych przez agencję, a kolejnych 31.759 oczekuje na rejestrację. ONZ poinformowało, że środki dostępne na zapewnienie podstawowych potrzeb uchodźców pokrywają potrzeby 35% populacji uchodźców, pozostawiając niedowartościowanie na kwotę około 988.861.934 dolarów². Libański roczny dochód obniżył się, państwo nie tylko nie może pokryć kosztów utrzymania uchodźców, ale także własnego społeczeństwa³. Od wielu lat libańska gospodarka nie jest stabilna ze względu na kryzysy polityczne oraz złe zarządzanie, co ma przełożenie na ograniczone inwestycje społeczne oraz systematycznie pogarszające się warunki społeczno-ekonomiczne⁴. Po okresie niestabilności libańska gospodarka w latach 2007–2011 osiągnęła wzrost 7,1%, ale po 2011 r. zaczęła zwalniać ze względu na wewnętrzną niestabilność i kryzys rządowy. Tendencja spadkowa utrzymała się w kolejnych latach. Produkt krajowy brutto systematycznie obniżał się o około 2,9% każdego roku wojny⁵. Obecnie Bank Światowy szacuje, że przyrost PKB za 2014 r. wyniesie około 1,5%, a deficyt 143,1% PKB⁶. Liban utrzymuje się z usług, głównie z turystyki i handlu. Z powodu napięć w państwie oraz wojny w Syrii, Liban przestał być bezpiecznym kierunkiem turystycznym. Wojna uderzyła także w sektor handlu, ponieważ większość produktów była eksportowana do innych państw przez Syrię, a i ona przestała być rynkiem zbytu dla wielu przedsiębiorstw. Wojna wpłynęła na obniżenie publicznej i prywatnej konsumpcji oraz na poziom inwestycji. Wzrosły natomiast koszty rządowe i administracyjne związane z uchodźcami⁷.

Wojna zagroziła wewnętrznemu i zewnętrznemu bezpieczeństwu narodowemu oraz pogorszyła stabilność państwa. Spiętrzyła podziały wewnętrzne w Libanie oraz spolaryzowała społeczeństwo, dzieląc na sunnickich przeciwników i szyickich zwolenników reżimu Al-Asada. Pobudziła niechęć, antagonizmy oraz retorykę wyznaniową oraz pogłębiła przepaść między sunnitami a szyitami. Skłoniła sunnitów do przededefiniowania postaw politycznych i otwarcia na wpływy auto-

---

² *Syrian Regional Refugee Response*, UNHCR, 20.08.2014, www.data.unhcr.org/syrianrefugees/country.php?id=122 [dostęp: 25.08.2014].

³ *Lebanon: Economic and Social Impact Assessment of the Syrian Conflict*, „World Bank: Poverty Reduction and Economic Management Department Middle East and North Africa Region”, Report No. 81098-LB, 20.09.2013, www.documents.worldbank.org/curated/en/2013/09/18292074/lebanon-economic-social-impact-assessment-syrian-conflict, [dostęp: 25.08.2014].

⁴ T. Najem, *Post-war Reconstruction and the Economy*, [w:] idem, *Lebanon: The Politics of a Penetrated Society*, Oxon 2012, s. 83–98.

⁵ *Lebanon: Economic and Social...*, s. 36–38.

⁶ E. Sakr, *World Bank: 1.5% pct GDP growth in 2014*, „The Daily Star Lebanon”, 01.05.2014, s. 5.

⁷ *Lebanon: Economic and Social...*, s. 38–42, 46.

rytetów religijnych z ruchów fundamentalistycznych (salafitów) oraz dżihadystów (Ahmad al-Assir)⁸. Najpoważniejszym wyzwaniem dla libańskiego społeczeństwa było zaangażowanie Hezbollahu w wojnę syryjską⁹. Działania Hezbollahu doprowadziły do osłabienia państwa oraz ataków, ostrzału i zamachów bombowych na ludność cywilną przez bojówki międzynarodowych dżihadystów (np. Front an-Nusra, Brygady Abdullaha Azzana) powiązanych z Al-Kai'dą¹⁰. Do kraju napływali nie tylko uchodźcy; granicę libańsko-syryjską regularnie przekraczali także bojownicy szukający w Libanie schronienia, zapasów i broni. Wielu Libańczyków dołączyło do walczących rebeliantów. Poczucie bezpieczeństwa wśród ludności cywilnej gwałtownie spadło. Sytuację skomplikowały napięcia wewnętrzne, spadek zaufania do armii wśród sunnitów¹¹, sporadyczne starcia między zwolennikami rebeliantów a szyitami (głównie w okolicach Trypolisu i Sydonu) oraz walki na terenach przygranicznych (Arsal)¹². Utrzymanie bezpieczeństwa narodowego stało się poważnym wyzwaniem dla niestabilnego państwa.

---

⁸ G. Rifi, *Lebanon Salafists: We Are not at War with Hezbollah*, „Al-Monitor”, 16.02.2014, www.al-monitor.com/pulse/security/2014/02/lebanon-salafists-not-at-war-hezbollah-suicide-bombings.html [dostęp: 23.08.2014]; W. Mroueh, *Salafism Gains Ground in Lebanon over Syria*, „The Daily Star Lebanon”, 22.08.2013, s. 3; G. Abdo, *The Salafits' Ascendance in the Wake of the Syrian War*, [w:] *The New Sectarianism: The Arab Uprising and The Rebirth of the Shi'a-Sunni Divide*, Washington 2013, s. 41–44; G. Nada, *Lebanon's Sheiks Take on Assad and Hezbollah*, Woodrow Wilson Center, Washington 2013, www.wilsoncenter.org/islamists/article/lebanon%E2%80%99s-sheikhs-take-assad-and-hezbollah [dostęp: 28.08.2014].

⁹ C.B. Biondi, *The Impact of the Syria Crisis on Lebanon. Local and Regional Rationales for Hezbollah's Involvement in Syria*, „IAI Working Papers” 2013, Vol. 31, No. 10, s. 1–10; A. Barnard, *Hezbollah Takes Risks by Fighting Rebels in Syria*, „The New York Times. Middle East”, 07.05.2013, www.nytimes.com/2013/05/08/world/middleeast/hezbollah-takes-risks-by-fighting-rebels-in-syria.html?pagewanted=all&_r=0 [dostęp: 20.08.2014]; J. Neriah, *Hizbullah's Unspoken War in Syria*, „Jerusalem Center for Public Affairs”, 24.10.2012, www.jcpa.org/article/hizbullahs-unspoken-war-in-syria [dostęp: 03.07.2014].

¹⁰ A. Ben Solomon, *Syria's al-Qaida Undecided on Lebanon Expansion*, „The Jerusalem Post”, 03.06.2014, www.jpost.com/Middle-East/Syrias-al-Qaida-undecided-on-Lebanon-expansion-344503 [dostęp: 14.08.2014]; A. Rowell, *Is Lebanon Winning Against al-Qaeda?*, „Carnegie: SADA” Washington, 13.05.2014, www.carnegieendowment.org/sada/2014/05/13/is-lebanon-winning-against-al-qaeda/hap7 [dostęp: 14.08.2014]; L. Morris, *Fears for Lebanon's Stability as al-Qaeda Builds Networks*, „The Washington Post-Middle East”, 19.03.2014, www.washingtonpost.com/world/middle_east/al-qaeda-builds-networks-in-lebanon-as-security-slips/2014/03/18/2071280d-6f4c-4f75-9205-3d95172724e3_story.html [dostęp: 28.03.2014].

¹¹ M. Prothero, *Sunni cleric Warns Christians over Lebanese Army's Cooperation with Hezbollah*, „McClatchy” Washington, 02.07.2013, www.mcclatchydc.com/2013/07/02/195602_sunni-cleric-warns-christians.html?rh=1 [dostęp: 23.08.2014]; L. Khatib, *The Crisis in Syria is Reopening Lebanon's Old War Divisions*, „The Guardian”, 09.06.2012, www.theguardian.com/commentisfree/2012/jun/09/crisis-syria-lebanon-clashes [dostęp: 20.08.2014].

¹² N. Al-Solh, *Lebanese Army Enters Arsal in Full Force*, „The Daily Star Lebanon”, 09.08.2014, www.dailystar.com.lb/News/Lebanon-News/2014/Aug-09/266620-lebanese-army-regain-control-over-arsal-post.aspx#axzz3BVIOU6sJ [dostęp: 23.08.2014]; M. Alami, *The Impact of the Crisis on Salafis and Jihadis in Lebanon*, „MEI Policy Focus”, April 2014; H. Mouzahem, *Tripoli a Reflection of Syria's Sectarian War*, „Al-Monitor”, 25.05.2013, www.al-monitor.com/pulse/originals/2013/05/lebanon-tripoli-syria-crisis.html# [dostęp: 28.03.2014].

Rozłam społeczny, który przyjął postać napięć sunnicko-szyickich był wynikiem odejścia od polityki porozumienia narodowego przez liderów etnicznych. Wynikał z zakłócenia równowagi między rosnącą przewagą militarną i polityczną Hezbollahu¹³ na regionalnej oraz libańskiej scenie politycznej, a także z kryzysu i osłabnięcia przywództwa wśród sunnitów po śmierci Rafika Haririego¹⁴. Wojna w Syrii wywarła skutek na umocnienie dwubiegunowej sceny politycznej opartej na antagonistycznych blokach politycznych: Ruchu 8 Marca i Ruchu 14 Marca. W 2012 r. Hezbollah ostatecznie podważył zasadę o współrzędzeniu. Partia Boga zignorowała rządową decyzję o niezaangażowaniu w syryjski konflikt, udzielając poparcia politycznego i militarnego reżimowi Baszara al-Asada.

Działania Hezbollahu i wewnętrzny kryzys wywołany wojną spowodowały paraliż instytucji politycznych¹⁵. W marcu 2013 r. z urzędu premiera zrezygnował Nadżib Mikati¹⁶, pozostawiając Liban bez gabinetu koalicyjnego do lutego 2014 r.¹⁷ W czerwcu 2013 r. wygasł mandat parlamentu, a nowych wyborów nie zwołano, ponieważ nie było konsensusu w sprawie prawa wyborczego¹⁸. W maju 2014 r. z powodu braku kompromisowego kandydata na prezydenta, Liban został pozbawiony głowy państwa¹⁹. Paraliż aparatu władzy oraz instytucji publicznych, wywołany wojną w Syrii, nie jest sytuacją nową i przypadkową. Podobne sytuacje miały już miejsce w przeszłości. Odejście od polityki porozumienia narodowego i odmienne poglądy elit politycznych w sprawie syryjskiej nie są efektem wojny domowej w Syrii, lecz mają znacznie głębsze podstawy polityczne i dotyczą szerszego kontekstu regionalnego. Obecny impas polityczny jest objawem starych sporów i problemów libańskich, które teraz przybrały na sile ze względu na obciążenie procesu decyzyjnego, który załamał się w obliczu natężenia konfliktów w regionie²⁰.

¹³ H. Khasan, *Hezbollah's Plans for Lebanon*, „Middle East Quarterly”, Spring 2013, s. 81–86.

¹⁴ Idem, *The Political Isolation of Lebanese Sunnis*, „Middle East Quarterly”, Summer 2013, s. 69–75; *Lebanon's Politics: The Sunni Community and Hariri's Future Current*, „ICG: Middle East Report”, No. 96, 26.05.2010.

¹⁵ L. Estatie, *Lebanese Presidential Election Unlikely to Alert Hezbollah's Syria Calculus*, „Middle East Institute”, 07.08.2014, www.mei.edu/content/at/lebanese-presidential-election-unlikely-alter-hezbollahs-syria-calculus [dostęp: 23.08.2014].

¹⁶ B.Y. Saab, *Why Lebanon's Najib Mikati Resigned*, „Foreign Affairs”, 25.03.2013, www.foreignaffairs.com/articles/139078/bilal-y-saab/why-lebanons-najib-mikati-resigned [dostęp: 23.04.2014].

¹⁷ J. Aziz, *Lebanon's New Government Based on Mutual Oversight*, „Al-Monitor”, 18.02.2014, www.al-monitor.com/pulse/originals/2014/02/lebanon-new-government-mutual-censorship.html# [dostęp: 23.08.2014].

¹⁸ R. Jalabi, *Lebanon's Government to Postpone Elections until November 2014*, „The Guardian”, 31.05.2013, www.theguardian.com/world/2013/may/31/lebanon-elections-postponed-2014 [dostęp: 24.08.2014].

¹⁹ H. Lakkis, *Berri Postpones Presidential Election to Sept. 2*, „The Daily Star Lebanon”, 14.08.2014, www.dailystar.com.lb/News/Lebanon-News/2014/Aug-12/266935-berri-postpones-lebanon-presidential-election-to-sept-2.ashx#axzz3BVIOU6sJ [dostęp: 25.08.2014].

²⁰ P. Salem, *Lebanon the Crossroads*, „Middle East Institute”, 26.02.2014, www.mei.edu/content/lebanon-crossroads [dostęp: 23.08.2014]; A. Nerguizian, *Lebanon at the Crossroads*, „CSIS”, Washington, 02.25.2014; J. Bahout, *Lebanon At the Brink: The Impact of the Syrian Civil War*,

Geneza dezintegracji sceny politycznej

Do rozłamu politycznego w Libanie doszło po śmierci Rafika Haririego oraz wycofaniu Syrii z Libanu w 2005 r., te dwa wydarzenia do dziś rzutują na konflikt między aktorami politycznymi w Libanie.

W 2005 r. po fali manifestacji pokojowych oraz pod naciskiem międzynarodowym Syria wycofała się z Libanu, a w czerwcu doszło do wolnych wyborów, które wygrali opozycjoniści²¹. Scena polityczna automatycznie podzieliła się na dotychczasowych klientów syryjskich, którzy swoją pozycję, władzę i prestiż zawdzięczali syryjskiemu patronowi, oraz na marginalizowaną dotąd opozycję, która przejęła władzę po wyborach. Pierwsi podjęli walkę o utrzymanie swoich dotychczasowych zdobyczy politycznych i ekonomicznych, drudzy chcieli wprowadzić nową politykę, zbalansowaną i ukierunkowaną na Zachód, ale także na Syrię, lecz niekoniecznie pokrywającą się z syryjską polityką zagraniczną. Umocnienie pozycji nowej elity rządzącej zależało od ustanowienia poprawnych i bilateralnych stosunków dyplomatycznych z Syrią, których Baszar al-Asad Libanowi odmawiał²². Zachowanie przywilejów przez klientów syryjskich zależało natomiast od utrzymania syryjskich wpływów w Libanie.

Powstały dwa bloki polityczne, mniej więcej podobnej wielkości. Ruch 14 Marca swoje imię przyjął od dnia manifestacji pokojowej przeciwko obecności armii syryjskiej w Libanie, która odbyła się miesiąc po zamachu na byłego premiera Rafiku Haririm²³. Liderem Ruchu 14 Marca są sunnici z Ruchu Przyszłości Saada Haririego. Obok organizacji sunnickich początkowo związek tworzyły organizacje i partie polityczne należące do Zgromadzenia Bristolskiego²⁴, domagające się przywrócenia suwerenności oraz pełnej implementacji porozumienia At-Ta'if: Postępowa Partia Socjalistyczna Walida Dżunblata (druzowie), Ruch Wolnych Patriotów Michela Aouna, Falangi Libańskie, Siły Libańskie (partie chrześcijańskie) oraz inne mniejsze organizacje lub niezależni politycy. W latach 2005–2010 sojusz opuścił gen. Michel Aoun (2005) oraz Walid Dżunblat (2010). Opozycja antysyryjska narodziła się wśród marginalizowanych chrześcijan w 2000 r., ale dopiero po

---

„Crown Center for Middle East Studies”, 14.01.2014; M. Cammett, *The Syria Conflict's Impact on Lebanon Politics*, „USA Institute of Peace: Peace Brief”, No. 158, 18.11.2013; H. Khashshah, *Will Syria's Strife Rip Lebanon Apart?*, „Middle East Quarterly”, Winter 2013, s. 75–80; D. Meier, *The Effect of Arab Spring and Syrian Uprising on Lebanon*, Oxford 2013; *A Precarious Balancing Act: Lebanon and The Syrian Conflict*, „ICG: Middle East Report”, No. 132, 22.11.2012.

²¹ *Rewolucja cedrowa*, [w:] M. Young, *The Ghosts of Martyrs Square: An Eyewitness Account of Lebanon's Life Struggle*, New York 2010; S. Oussama, *Lebanon Spring Forward*, „Journal of Democracy” 2006, Vol. 17, No. 1, s. 22–37.

²² *Lebanon accepts envoy from former foe Syria*, CNN.com, 24.03.2009, www.edition.cnn.com/2009/WORLD/meast/03/24/lebanon.syria/index.html [dostęp: 28.08.2014].

²³ *The Cedar Revolution*, „NOW Lebanon”, www.now.mmedia.me/lb/en/archive/The-Cedar-Revolution169 [dostęp: 28.08.2014].

²⁴ *Declaration and Membership of Lebanon Opposition “Bristol Gathering”*, „Bristol Gathering”, 14.12.2004.

2003 r. stała się ona siłą polityczną zdolną do manifestacji swoich poglądów politycznych, dzięki wsparciu politycznemu, finansowemu i dyplomatycznemu Zachodu i ONZ²⁵. Sunnici stali się liderem ruchu antysyryjskiego po śmierci charyzmatycznego Rafika Haririego w 2005 r. Wcześniej sunnicki lider sprzyjał opozycji bristolskiej, hasłom pełnej implementacji at-Taif (wycofania syryjskiej armii), ale nie kwestionował związków libańsko-syryjskich, a także nie rozważał całkowitego porzucenia syryjskiego patronatu czy rozbrojenia Hezbollahu²⁶. Został zamordowany 14 lutego 2005 r, ponieważ stanowił poważne zagrożenie dla syryjskich interesów oraz *status quo* w Libanie. Rafik Hariri miał nie tylko poparcie segmentu sunnickiego, ale chrześcijan, druzów i pojedynczych szyitów, którzy domagali się państwa wolnego i demokratycznego, a dodatkowo – przyjął w państwach zachodnich i ściśle współpracował z Arabią Saudyjską, która patronowała libańskim sunnitom. Jego politykę kontynuuje syn – Saad Hariri²⁷.

Ruch 8 Marca powstał w dniu manifestacji pokojowej zorganizowanej przez szyitów, którzy wyszli na ulicę, aby podkreślić swoją przynależność do narodu libańskiego i jednocześnie wyrazić poparcie dla syryjskiego patrona Libanu. Liderem Ruchu 8 Marca jest Hezbollah, a jego głównymi członkami są: Amal, Syryjska Partia Narodowo-Socjalistyczna, Partia Baas oraz od 2006 r. Ruch Wolnych Patriotów²⁸.

W 2005 r. scena polityczna podzieliła się wokół kwestii syryjskiej, roli Syrii w Libanie oraz przyszłych związków i relacji libańsko-syryjskich, które od 1989 r. były bardzo bliskie. Porozumienie pokojowe zawarte w At-Ta'if w 1989 r.²⁹ zainicjowało zwierzchnią rolę Syrii nad Libanem, która została zinstytucjonalizowana w 1991 r. w tzw. Traktacie o Braterstwie³⁰. Przez piętnaście lat Liban był stabilny, ale zarządzany przez reżim w Damaszku. Były to rządy autorytarne, policyjne, oparte na wykluczeniu opozycji z władzy (głównie chrześcijan), zgodne z celami politycznymi Syrii na Bliskim Wschodzie, a konkretnie z kierunkiem syryjskiej polityki w konflikcie bliskowschodnim. Syria umocniła swoją władzę w Libanie za pomocą relacji i sieci opartej na zależności patron–klient oraz dzięki wsparciu szyickiego Amalu, a od 2000 r. bliskiej współpracy z Hezbolahem³¹.

---

²⁵ G.C. Gambill, *Lebanese Christians: A Unified Opposition Front?* „The Middle East Intelligence Bulletin” 2002, Vol. 4, No. 10, www.meforum.org/meib/articles/0210_11.htm [dostęp: 28.08.2014]; G.C. Gambill, D. Nassif, *Walid Jumblat: Head of the Progressive Socialist Party*, „MEIB” 2001, Vol. 3, No. 5, www.meforum.org/meib/articles/0105_1d1.htm [dostęp: 14.04.2014].

²⁶ N. Blanford, *Killing Mr Lebanon*, New York 2009, s. 116–117.

²⁷ Historia i działalność Rafika Haririego w: N. Blanford, *Killing Mr Lebanon*, New York 2009.

²⁸ *March 8*, „NOW Lebanon”, now.mmedia.me/lb/en/archive/March-8--FPM164 [dostęp: 28.08.2014]; *Declaration and Membership of the Ain El-Tineh Pro Syrian Gathering*, „Ain El Tineh Gathering”, 08.02.2005; *Memorandum of Joint Understanding between Hezbollah and the Free Patriotic Movement*, „NOW Lebanon”, 06.02.2006, www.nowlebanon.com [dostęp: 23.08.2014].

²⁹ *The Taif Accord*, „Al-Bab”, www.al-bab.com/arab/docs/lebanon/taif.htm [dostęp: 20.05.2009].

³⁰ *Treaty of Brotherhood, Cooperation and Coordination*, „Middle East Report” 1991, Vol. 66, No. 727, s. 218–220.

³¹ B. Scheller, *The wisdom of Syria's Waiting Game: Foreign Policy Under the Assad*, London 2013; G.C. Gambill, *The Syrian Occupation of Lebanon*, „Middle East Forum” 2003, www.me-

Działalność Partii Boga, powołanej i utrzymywanej przez Iran, była tolerowana przez Syrię w Libanie oraz wpłynęła na rozwinięcie i umocnienie relacji syryjsko-irańskich. Hezbollah realizował w Libanie nie tylko cele irańskie, ale był idealnym narzędziem Syrii do walki z Izraelem. Po wojnie, dzięki tym dwóm państwom, Hezbollah jako jedyna milicja nie został rozwiązany, a po 2000 r. rozkwitł jako partia polityczna oraz regionalny aktor niepaństwowy³². Siła polityczna Hezbollahu w Libanie jest niewątpliwie wynikiem irańsko-syryjskiego wsparcia finansowego i politycznego oraz mocy zbrojnego skrzydła Hezbollahu. Rezolucja ONZ nr 1559 z 2004 r.³³, która zobligowała libański rząd do rozwiązania milicji oraz wycofanie Syrii z Libanu w 2005 r., zagroziły istnieniu Hezbollahu. Dlatego po 2005 r. problem Hezbollahu i kwestia wpływów syryjskich zostały utożsamione z przetrwaniem na scenie politycznej całej gminy szyickiej. Partia Boga przystąpiła do ochrony interesów syryjskich w państwie oraz prawa do działalności wojskowej, czego ceną był dezintegracja sceny politycznej.

W lutym 2006 r. Hezbollahowi udało się wymusić na rządzie Ruchu 14 Marca publiczną deklarację, w której uznał militarne skrzydło Hezbollahu za ruch oporu. W ten sposób premier zaakceptował i uprawomocnił istnienie milicji³⁴. Przyczyną, która doprowadziła Liban do „małego zamachu stanu”³⁵, dokonanego przez Hezbollah w 2008 r. był konflikt wokół międzynarodowego śledztwa oraz powołania Trybunału Sprawiedliwości ds. morderstw na politykach i publicystach, w tym na Rafiku Haririm. Poszlaki i wyniki śledztwa wskazywały, że w morderstwo na byłym premierze byli zaangażowani wysokiej rangi urzędnicy syryjscy oraz członkowie Hezbollahu³⁶. Doniesienia spowodowały, że Hezbollah oraz Syria zmobilizowały działania w celu zablokowania działań trybunału i udaremnienia upowszechnienia wyników śledztwa³⁷. Rezultatem tych posunięć były protesty (blokada instytucji państwowych oraz aparatu władzy) trwające od grudnia 2006 do maja 2008 r. Bojkot i paraliż instytucji zakończyły się okupacją sunnickiego Bejrutu przez Hezbollah oraz międzynarodowym arbitrażem i porozumieniem

---

forum.org/546/the-syrian-occupation-of-lebanon [dostęp: 29.03.2014]; R.Hinnebush, *Pax-Syriana? Origins, Causes and Consequences of Syria's Role in Lebanon*, „Mediterranean Politics” 1998, Vol. 3, No. 1, s. 137–160.

³² M. Deeb, *Syria, Iran and Hezbollah: The Unholy Alliance and Its War on Lebanon*, Stanford 2013; E. Azani, *Hezbollah: The Story of the Party of God. From Revolution to Institutionalization*, London 2011; D. Schneker, *Beirut Spring: The Hariri Tribunal Goes Hunting for Hezbollah*, „Washington Institute. Policy Watch”, 01.04.2010, www.lebanonwire.com/1003MLN/10033114WI.asp [dostęp: 30.05.2014].

³³ *Security Council Resolution 1559*, „Al-Bab”, www.al-bab.com/arab/docs/international/scr1559.htm [dostęp: 20.05.2009].

³⁴ *Lebanon Shia Minister End Boycott*, „Al-Jazeera. com”, 02.02. 2006, www.aljazeera.com/archive/2006/02/200841012161236825.html [dostęp: 14.05.2014].

³⁵ P. Salem, *Hizbollah Attempts a Coup d'Etat*, „Carnegie”, Washington 2008, s. 1–4.

³⁶ Treść wszystkich dokumentów dotyczących Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości w Libanie w UN: *Special Tribunal for Lebanon*, www.un.org/apps/news/infocus/lebanon/tribunal/docs.shtml [dostęp: 14.05.2014].

³⁷ Idem, *The Aftereffects of the Israeli-Hizbollah War*, „Carnegie”, Washington 2007, s. 2–4.

w Doha w maju 2008 r.³⁸, które potwierdziło dominację Ruchu 8 Marca w Libanie. W styczniu 2011 r., po kolejnych dwóch latach napięć wokół Trybunału Sprawiedliwości, został rozwiązany rząd większości parlamentarnej – Saada Haririego³⁹. W czerwcu 2011 r. został powołany „rząd mniejszości Hezbollahu” – Nadżiba Mikatięgo⁴⁰. Spory wokół trybunału zostały zawieszono ze względu na wybuch wojny w Syrii.

Sytuacja w Syrii spowodowała, że konflikt targający Libanem, dotyczący kierunku libańskiej polityki zagranicznej, przyjął nowe oblicze.

W 2012 r. Hezbollah zaangażował się w wojnę w Syrii, wspierając reżim Asada. Upadek Asada oznaczał odcięcie partii od Iranu oraz jej marginalizację na libańskiej scenie politycznej i w regionie. Społeczność sunnicka naturalnie poparła rebeliantów sunnickich domagających się końca alawickiego reżimu Asada.

Dotychczasowy rozłam polityczny elit libańskich w 2012 r. został umocniony głębokim podziałem społeczeństwa. Zewnętrzne zagrożenia, fatalne warunki społeczno-ekonomiczne oraz wzrost antagonizmów między grupami wyznaniowymi postawiły Liban w 2014 r. na krawędzi wojny domowej.

Przyczyny rozłamu narodowego

Liban jest państwem zamieszkiwanym przez różne grupy kulturowe, których tożsamości i lojalności etniczne mają wymiar ponadnarodowy. Z powodu pluralistycznego charakteru społeczeństwa, stabilność systemu politycznego i jedność są utrzymywane na bazie konsensusu społeczno-politycznego. Na jego podstawie grupy kulturowe wyrzekły się dążenia do dominacji oraz zdecydowały o koegzystencji i wspólnym podejmowaniu decyzji. Brak porozumienia w sprawie jedności narodowej oraz postępująca dezintegracja państwa są wynikiem załamania zasady o współistnieniu i współrzędzeniu w okolicznościach napięć regionalnych, których linie pokrywają się z granicami podziałów społeczno-politycznych.

Przyczyn polaryzacji państwa i sporu o kierunek libańskiej polityki zagranicznej należy upatrywać w internacjonalizacji konfliktu etnicznego oraz w kruchym konsensusie zawartym w At-Ta'if w 1989 r.

Konflikt w Libanie został umiędzynarodowiony w XIX w., kiedy państwa Zachodu rozpoczęły kolonizację i walkę o wpływy na Bliskim Wschodzie. W celu zdobycia kontroli i przewagi politycznej popierały różne grupy etniczne oraz wywierały wpływ na ich programy polityczne. Z drugiej strony, wieloetniczny charakter społeczeństwa i ponadnarodowe lojalności ograniczyły możliwość budowy silnego państwa libańskiego oraz sprzyjały konfliktom etnicznym. Dlatego lide-

³⁸ *The Doha Agreement*, UN–SC, S/2008/392, New York 2008.

³⁹ M. Chulov, *Lebanon's Unity Government Collapses*, „The Guardian”, 12.01.2011, www.theguardian.com/world/2011/jan/12/hezbollah-quits-lebanon-unity-government [dostęp: 28.08.2014].

⁴⁰ L. Bassam, Y. Bayoumy, *Lebanon Gets Hezbollah-led Cabinet after 5-month Lag*, „Reuters”, 13.06.2011, www.reuters.com/article/2011/06/13/us-lebanon-government-idUSTRE75C48K20110613 [dostęp: 23.05.2014].

rzy poszczególnych grup poszukiwali wsparcia politycznego lub arbitrażu u zewnętrznych aktorów politycznych lub instytucji. Okoliczności te spowodowały, że Liban stał się państwem otwartym na wpływy i zewnętrzną ingerencję, a relacje między elitami libańskimi a aktorami zewnętrznymi ukształtowały się w sieć typu patron–klient⁴¹.

W XXI w. konsensus i konflikt w Libanie zależą w dużej mierze od regionalnych i międzynarodowych podmiotów politycznych oraz od równowagi sił między nimi. Uzależnienie państwa umacniają konkurencyjne zachowania elit libańskich, które zamiast dopasowania sprzecznych interesów grup, szukają drogi do dominacji. Poparcia dla władzy poszukają wśród zewnętrznych patronów, którzy w zamian otrzymują dostęp do wpływu na libańską politykę. Konkurencyjne postawy i zachowania są wynikiem relacji między wewnętrznymi i zewnętrznymi elitami, ale przede wszystkim kultury politycznej libańskich elit – opartej na rodzinnym, plemiennym stylu uprawiania polityki, *wasta* oraz klientelizmie⁴². Wpływ ma również *muhasassa*, rodzaj konsensusu opartego na podziale dóbr państwowych, zgodnie z obowiązującą równowagą władzy, która systematycznie jest podważana w celu ponownego podziału środków⁴³. Konsensus oparty na *muhasassa* nie jest długotrwały, ani nie jest podstawą dla długoterminowego pokoju i stabilności państwa. Porozumienie zawarte w 1989 r. było oparte na zasadzie: zwycięzca libańskiego konfliktu – Syria, otrzymała władzę zwierzchnią nad Libanem, władzę w państwie umocnili prosyryjscy politycy, podczas gdy przegrani = chrześcijanie, zostali wykluczeni ze współrządzenia, a irański i fundamentalistyczny Hezbollah był utrzymywany na dystans⁴⁴. Zawarty konsensus *muhasassa* miał też wymiar regionalny – dominacja syryjska⁴⁵ w Libanie została zaakceptowana przez aktorów międzynarodowych i regionalnych. Porozumienie pokojowe oraz reformy instytucjonalne były ogólnie ustalone, wobec czego elity libańskie nie miały możliwości ruchu politycznego. W 2003 r. zmieniła się geopolityka w regionie oraz relacje w stosunkach międzypaństwowych, w wyniku których Syria straciła poparcie

---

⁴¹ Więcej na ten temat: S. Khalaf, *Persistence and Change in 19th Century Lebanon: Sociological Essay*, AUB, Beirut 1979; J. Spagnolo, *France and Ottoman Lebanon 1861–1914*, London 1977; A. Rustum, *Lubnan fi 'Ahd al-Mutasarrifiya*, „Dar al-Nahar Lilnashr” 1973; K. Salibi, *The Modern History of Lebanon*, London 1965.

⁴² S. Khalaf, *Primordial Ties and Politics in Lebanon*, „Middle Eastern Studies” 1968, Vol. 4, No. 3, s. 234–269; idem, *Changing forms of Political Patronage in Lebanon*, [w:] *Patrons and Clients in Mediterranean Societies*, red. E. Gellner, J. Waterbury, London 1977, s. 185–205; idem, *Ties that Bind: Sectarian Loyalists and the Revival of Pluralism in Lebanon*, „The Beirut Review” 1991, Vol. 1. No. 1, s. 12–61.

⁴³ C. Adwan, *Corruption in Reconstruction. The Cost of “National Consensus” in Post-War Lebanon*, Center for International Private Enterprise, Washington 2004, s. 5.

⁴⁴ G. Usher, *Hizballah, Syria, and the Lebanese Elections*, „Journal of Palestine Studies” 1997, Vol. 26, No. 2, s. 59, 64–65.

⁴⁵ T. Fakhoury-Muhlbacher, *Syrian Predominance and the Lebanese-Syria Middle of Semi-authoritarianism (1976–2004)*, [w:] *Democracy and Power-Sharing in Stormy Weather*, Freiburg 2009, s. 176–194.

międzynarodowe dla dominacji w Libanie. Liban ponownie stał się przedmiotem międzynarodowej polityki w regionie. W konsekwencji w 2005 r. znikła syryjska siła utrzymująca zgodę i jedność państwa libańskiego, a państwo popadło w chroniczną niestabilność. Przywrócono instytucje współrzędzenia, ale okazało się, że konsensus wypracowany w At-Ta'if jest niewystarczający do utrzymania stabilnego reżimu Liban odzyskał suwerenność, ale państwo ponownie zostało otwarte na ingerencję i rywalizację aktorów regionalnych o wpływy

Nietrwały konsensus jest wynikiem niewłaściwego porozumienia pokojowego kończącego wojnę domową w Libanie (1975–1989). Karta Zgody Narodowej została wprowadzona niedemokratycznie i siłowo, bo zgodę na jej poparcie wyrazili przedstawiciele ludu wybrani w 1972 r., a nie faktyczni reprezentanci i liderzy z 1989 r. Przedstawiciele gminy chrześcijańskiej podpisali ugodę pod naciskiem Arabii Saudyjskiej i Stanów Zjednoczonych, a realni przywódcy milicji nie chcieli jej zaakceptować: Michel Aoun i Samir Dżadża⁴⁶. Porozumienie, mimo że zawierało elementy wcześniejszych dokumentów pojednawczych skompilowanych przez libańskich liderów, było sformułowane przez zewnętrznych aktorów politycznych⁴⁷. Ponadto nie rozwiązywało problemów, które legły u podstaw wojny domowej, takich jak: kwestia palestyńska, wyrównanie różnic regionalnych i społeczno-ekonomicznych czy wprowadzenie sprawiedliwej i proporcjonalnej formuły o podziale władzy⁴⁸. Uznanie we współrzędzeniu gminy szyickiej jako trzeciej siły polityczno-religijnej, nie usatysfakcjonowało szyitów, zwłaszcza z Hezbollahu. Po pierwsze gmina szyicka w 1989 r. była jedną z największych grup społecznych, a władza przyznana jej w instytucjach nadal była mniej prestiżowa niż sunnitów i maronitów. Po drugie Hezbollah nie dostał równego względem innych grup przydziału w podziale państwowych dóbr materialnych i niematerialnych, które w całości otrzymał Amla⁴⁹. Dlatego po 2005 r., kiedy współrzędzenie zostało przywrócone, Hezbollah wielokrotnie podważał funkcjonujący podział władzy, domagając się bardziej sprawiedliwych i równych rządów. Walczył o utrzymanie zbrojnego ramienia, ponieważ siła militarna uzupełniała jego brakującą władzę w instytucjach, ale przede wszystkim pozwalała dominować na scenie politycznej⁵⁰. Kolejnym i najważniejszym zagadnieniem ujętym, ale niedoprecyzowanym w po-

⁴⁶ T. Najem, *op. cit.*, s. 49–51; W. Harris, *The New Face of Lebanon*, Princeton 2006, s. 261–262; A.R. Norton, J. Schwedler, *Swiss Soldiers, Ta'if Clocks, and Early Elections: Toward a Happy Ending*, [w:] *Peace for Lebanon? From War to Reconstruction*, red. D. Collings, London 1994, s. 46.

⁴⁷ E.A. Salem ([w:] *Violence and Diplomacy in Lebanon*, London 1995) omawia i szeroko analizuje proces negocjacji porozumienia pokojowego oraz rolę i zaangażowanie zewnętrznych aktorów w konflikt i pokój w Libanie.

⁴⁸ *The Ta'if Accord...*

⁴⁹ K. Gebra, *Reconstruction Survey: The Political Economy of Corruption Post War Lebanon*, Lebanese Transparency Association, Beirut 2007, s. 16–18.

⁵⁰ O. Nir, *The Lebanese Shi'a as a Political Community*, [w:] *Lebanon, Liberation, Conflict and Crisis*, red. B. Rubin, New York 2009, s. 177–193; E. Zisser, *Hizballah in Lebanon. Between Teheran and Beirut, between the Struggle and with Israel, and the Struggle for Lebanon*, [w:] *Lebanon, Liberations...*, s. 155–176.

rozumieniu At-Ta'if była kwestia libańskiej tożsamości. W dokumencie została podkreślona przynależności i tożsamość arabska Libanu, ale równocześnie zaznaczono libańską niezależność jako państwa i narodu. Takie sformułowanie tożsamości libańskiej było różnie interpretowane⁵¹. W okresie dominacji syryjskiej (1989–2005) standardy rozumienia tożsamości arabskiej narzucała Syria i oznaczały one przede wszystkim jedność *ummy* arabskiej, solidarność z Palestyńczykami i walkę o wyzwolenie Palestyny. W 2005 r. okazało się, że Libańczycy różnie interpretują arabską tożsamość Libanu, a przez to mają różnie wizje polityki zagranicznej państwa oraz różnie postrzegają zagrożenie zewnętrzne. Dla części społeczeństwa libańskiego zagrożeniem są arabskie reżimy ukierunkowane na współpracę z Zachodem oraz Izraelem, a także sam Zachód. Takie poglądy są powszechne wśród społeczności szyickiej, która przyszłość i miejsce Libanu na Bliskim Wschodzie widzi w sojuszu z Syrią i szyitami z Iranu. Natomiast dla sunnitów i większości chrześcijan libańskich zagrożeniem jest Iran i jego model islamskiego państwa, przyszłość republiki widzą w otwartym demokratycznym systemie ukierunkowanym na współpracę w regionie oraz z Zachodem.

Wpływ zmian geopolitycznych w regionie na Liban po 2003 r.

Zmiany geopolityczne na Bliskim Wschodzie po upadku Saddama Husajna podziały na przekształcenia polityczne w Libanie, który od końca 1989 r. był stabilnym państwem pod kuratelą syryjską.

Koniec zimnej wojny pozwolił na mobilizację oraz intensyfikację działań politycznych i dyplomatycznych Stanów Zjednoczonych na Bliskim Wschodzie oraz ukształtowanie stosunków sąsiedzkich zgodnie z wizją amerykańską. W tym samym czasie zakończyła się wojna iracko-irańska (1988), a Irak organizował siły do agresji na Kuwejt (1990), która zakończyła się pierwszą wojną w Zatoce Perskiej (1990–1991). W takiej rzeczywistości Syria stała się ważnym graczem politycznym na Bliskim Wschodzie oraz amerykańskim sojusznikiem, zwłaszcza w wojnie przeciwko Saddamowi Husajnowi. Stany Zjednoczone skoncentrowały swoją politykę w regionie na stabilizacji konfliktu bliskowschodniego, a wojnę w Libanie uważano za przeszkodę w zawarciu pokoju między Izraelem a Palestyńczykami. Syria udowodniła, że jest w stanie kontrolować ataki fedainów palestyńskich (z terenów libańskich) na Izrael, przez co nadawała się na siłę stabilizującą w Libanie. Splot tych wydarzeń oraz umocnienie pozycji i polityki Stanów Zjednoczonych na Bliskim Wschodzie spowodowały, że Syria w zamian za swój udział w polityce amerykańskiej otrzymała międzynarodowe i regionalne przyzwolenie na dominację w Libanie⁵². W 1989 r. Karta Zgody Narodowej At-Ta'if

⁵¹ *The Ta'if Accord...*

⁵² K.C. Ellis, *US Policy Toward Lebanon*, [w:] idem, *Lebanon's Second Republic*, UP of Florida, 2002, s. 91–116; J.Słomich, *The Ta'if Accord: Legalizing Syrian Occupation of Lebanon*,

była przejawem dojrzałości środowiska międzynarodowego i społeczeństwa libańskiego do stabilizacji Libanu⁵³, ale w dłuższej perspektywie stabilność miała być utrzymywana przez reżim Asada tak długo, jak była na to międzynarodowa zgoda. W tym czasie żaden z regionalnych aktorów politycznych czy międzynarodowych nie ingerował w sprawy libańskie. Jedynymi aktorami zewnętrznymi poza Syrią była działająca za przyzwoleniem Asada Arabia Saudyjska (w strefie ekonomicznej) oraz wspierający Hezbollah Iran (w obszarze finansowym i militarnym)⁵⁴.

Sytuacja polityczna Libanu, a zwłaszcza libańskiej opozycji antysyryjskiej uległa zmianie po inwazji Stanów Zjednoczonych na Irak w 2003 r. Wydarzenia z września 2001 r. zmieniły strategię i cele polityczne Waszyngtonu na Bliskim Wschodzie, a w konsekwencji wpłynęły na przeobrażenie krajobrazu geopolitycznego regionu. Inwazje: na Afganistan w 2001, a później na Irak w 2003 r., rozpoczęły walkę z terroryzmem oraz demokratyzację regionu przez międzynarodowe siły pod przywództwem Stanów Zjednoczonych. Dotychczasowy sojusznik Stanów Zjednoczonych – Syria, szybko dołączyła do członków grupy „osi zła”⁵⁵. W grudniu 2003 r. Kongres uchwalił Ustawę o Syryjskiej Odpowiedzialności i Przywróceniu Libańskiej Suwerenności (*Syria Accountability and Lebanese Sovereignty Restoration Act*), a sankcje ekonomiczne weszły w życie w maju 2004 r. Stany Zjednoczone, a we wrześniu 2004 r. Francja, zaangażowały się w uchwalenie rezolucji nr 1559 ONZ, która nakazywała wycofanie syryjskich wojsk z Libanu. Syria nie zastosowała się do postanowień ONZ i umocniła swoją dominację w Libanie. W odpowiedzi USA, Francja i inne europejskie państwa zintensyfikowały swoją pomoc polityczną, dyplomatyczną i finansową dla opozycji oraz ograniczyły relacje polityczne i dyplomatyczne z Syrią. Pod naciskiem międzynarodowym, w obliczu wewnętrznych niepokojów i manifestacji Syria wycofała się z Libanu na wiosnę 2005 r., a po wyborach parlamentarnych powstał prozachodni rząd Ruchu 14 Marca. Blok Haririego był wspierany w kolejnych latach, politycznie i materialnie, a po 2006 r. (po wojnie Izraela z Hezbollahem) USA zaczęło szkolić i dozbrajać armię libańską. Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości stał się natomiast głównym narzędziem walki Stanów Zjednoczonych i Arabii Sau-

---

„Suffolk Transitional Law Review” 1998–1999; P. Salem, *Reflections on Lebanon's Foreign Policy*, [w:] *Peace for Lebanon?...*, s. 76–77.

⁵³ V. Perthes, *Lebanon: Ripeness for Regulation and Post-Civil War Conflict*, [w:] *Civil Wars: Consequences and Possibilities for Regulation*, red. H. Krumwiede, P. Waldmann, Baden-Baden 2000, s. 153–165; S.M. Saseen, *The Ta'if Accord and Lebanon Struggle to Regain its Sovereignty*, „American University International Law Review”, 1990, s. 56–75; K. Hassan, *The Lebanese Civil War and the Taif Agreement*, Digital Documentation Center – AUB, 17.11.2011, www.ddc.aub.edu.lb/projects/pspa/conflict-resolution.html, [dostęp: 12.03.2012].

⁵⁴ A. AbuKhalil, *Determinations and Characteristic of Syrian Policy in Lebanon*, [w:] *Peace for Lebanon?...*, s. 132–133.

⁵⁵ *Syria and the New Axis of Evil*, „The Washington Times”, 29.09.2003, www.washington-times.com/news/2003/sep/29/20030929-090653-2022 [dostęp: 23.08.2014]; *George Bush and the Axis of Evil*, „The Economist”, 31.01.2002, www.economist.com/node/965664 [dostęp: 29.03.2014].

dyjskiej z Syrią i jej wpływami w Libanie⁵⁶. Pod koniec 2007 r. sytuacja polityczna w regionie zaczęła się zmieniać, a nowy prezydent Francji Nicolas Sarkozy przywrócił relacje z władzami w Damaszku do poziomu sprzed 2004 r., kiedy zostały one ograniczone. W Turcji przeprowadzono rundę rozmów pokojowych izraelsko-syryjskich, oczekiwano, że nowy prezydent USA także zmieni kierunek polityki, w perspektywie nowej szansy na pokój izraelsko-syryjski⁵⁷. Jednak administracja Baracka Obamy w 2008 r. skoncentrowała politykę na Afganistanie i Pakistanie, wobec czego jego naciski na kwestie libańsko-syryjskie zmalały. Oznaczało to powrót Syrii do Libanu, zwłaszcza, że na początku 2009 r. Syria poprawiła relacje z Arabią Saudyjską, nadszarpnięte przez zamach na Rafika Haririego i bliską kooperację z Iranem, który był saudyjskim rywalem. Zmiany w relacjach między Saudami a Asadem były wynikiem próby Arabii Saudyjskiej wpłynięcia (za pośrednictwem syryjskim) na działania Iranu w Iraku. Potwierdzeniem zmian między libańskimi patronami był nowy rząd Saada Haririego, który uzyskał akceptację zarówno Rijadu, jak i Damaszku jesienią 2009 r.⁵⁸

David Schenker ocenił nowy rząd jako zwycięstwo prosyryjskiej orientacji i odnowienie wpływów syryjskich w Libanie⁵⁹. Według Michela Younga Syria dozbrajała Hezbollah, wpływała na destabilizację państwa i czekała na zielone światło ze strony Stanów Zjednoczonych oraz innych państw arabskich na powrót militarny do Libanu, udowadniając w ten sposób, że jest jedyną siłą, która może utrzymać stabilność libańskiego reżimu⁶⁰.

Syryjską politykę stabilizacji i destabilizacji Libanu przerwała wojna domowa, a rywalizacja o wpływy w Libanie przeniosła się na poziom współzawodnictwa między Iranem a Arabią Saudyjską – zwłaszcza, że oba państwa pogłębiły swoje antagonizmy przez wojnę w Syrii. Dla Iranu destabilizacja Libanu oznaczała utratę przyczółka w sercu arabskiego świata, z którego pogłębiał swoje wpływy w państwach arabskich i realizował antyizraelską strategię. Dla Arabii Saudyjskiej utrzymanie Ruchu 14 Marca i jedności libańskiej stało się priorytetowe, bo usunięcie Syrii z Libanu, oznaczało podcięcie libańskiego skrzydła Iranu. W 2013 r. Arabia Saudyjska przyjęła zbalansowany kierunek polityki wobec frakcji libańskich (po raz pierwszy zaangażowała się bezpośrednio) promując Tammama Salama na premiera⁶¹ oraz dofinansowując libańską armię, najpierw w wysokości 3 miliardów

---

⁵⁶ D. Schenker, *American and the Lebanon Issue*, [w:] *Lebanon, liberation...*, s. 221–234.

⁵⁷ W. Harris, *Lebanon's Role Caster Ride* [w:] *Lebanon, Liberation...*, s. 78–80.

⁵⁸ S. Moubayed, *Hariri Visit Seals a Good for Syria*, „Forward Magazine”, 14.12.2009, www.lebanonwire.com/0912MLN/09121412AT.asp [dostęp: 23.05.2014].

⁵⁹ D. Schenker, *Suleiman meets Obama as Washington's Lebanese Allies Face Crisis at Home*, Washington Institute Policy Watch, 10.12.2009, www.lebanonwire.com/0912MLN/09121010WI.asp [dostęp: 23.05.2014].

⁶⁰ M. Young, *Syria Seeks a Military Return to Lebanon*, „The Daily Star”, 15.04.2010, www.dailystar.com.lb/Opinion/Columnist/2010/Apr-15/120762-syria-seeks-a-military-return-to-lebanon.ashx#axzz34jmzeTh2 [dostęp: 23.05.2014].

⁶¹ S. Haddad, *Lebanon Back in the Saudi Fold with Salam's Selection*, „Al-Monitor”, 09.04.2013, www.al-monitor.com/pulse/originals/2013/04/lebanon-tammam-salam-saudi-role.html [dostęp: 23.08.2014].

dolarów⁶², a obecnie 1 miliarda⁶³. W ten sposób Arabia Saudyjska podjęła się zadania stabilizacji wewnętrznego konfliktu libańskiego⁶⁴.

Rywalizacja irańsko-saudyjska nie jest nowym zjawiskiem na Bliskim Wschodzie. Wcześniej oba państwa współzawodniczyły o przywództwo w regionie Zatoki Perskiej. W ostatnich latach walka odnowiła się, wraz z powrotem wpływów i rosnącej siły Iranu w regionie. Odrodzenie antagonizmów między państwami jest efektem wyjścia Iranu z izolacji politycznej, co wynika z fragmentaryzacji Iraku, wzrostu siły politycznej irackich szyitów oraz przededefiniowania stosunków amerykańsko-irańskich⁶⁵.

Rywalizacja irańsko-saudyjska o dominację w Zatoce Perskiej, a obecnie na całym Bliskim Wschodzie jest dynamiczna, skomplikowana i różna w zależności od regionu i państwa, wokół którego koncentrują się oba mocarstwa. Liban jest jedną z platform tej rywalizacji i chociaż polityka obu państw jest tu znacznie bardziej agresywna, niż w państwach Zatoki Perskiej, to nie przerodziła się w otwarty konflikt, jak w Iraku czy Syrii. Liban jest ważny dla obu patronów i żadne z państw nie jest zainteresowane obecnie jego destabilizacją. Rywalizacja ogranicza się do napięć i konfliktów między saudyjskim Ruchem 14 Marca, a popieranym przez Iran Ruchem 8 Marca. Wielokrotnie oba państwa zbliżały swoje stanowiska i interweniowały dyplomatycznie w Libanie, pacyfikując swoich klientów, kiedy napięcia sunnicko-szyiickie były bliskie załamania i fragmentacji państwa, jak w Doha w 2008 r.⁶⁶

Sytuacja na Bliskim Wschodzie i w Libanie w drugiej połowie 2014 r. zmieniła się wraz z pojawieniem się nowego geopolitycznego kryzysu, jakim było powołanie kalifatu na obszarach państwa irackiego i Syrii przez ekstremistów islamskich z Państwa Islamskiego Iraku i Lewantu (*Ad-Daula al-Islamijja fi Iraq wa asz-Szam*)⁶⁷. Z powodu rosnącej przewagi dżihadystów (z Państwa Islamskiego,

⁶² Suleiman Says Saudi to Give \$3 Bilion to Buy French Weapons for Lebanese Army, „Naharent Newsdesk”, 29.12.2013, www.naharnet.com/stories/en/111828 [dostęp: 28.08.2014].

⁶³ Salam: New Saudi Aid Must be Approved by Cabinet, „An-Nahar”, 13.08.2014, www.now.mme-dia.me/lb/en/inthepress/560039-salam-new-saudi-aid-must-be-approved-by-cabinet [dostęp: 28.08.2014].

⁶⁴ A. Barnard, *Saudi's Grant to Lebanon is Seen as Message to U.S.*, „The New York Times”, 06.01.2014, www.nytimes.com/2014/01/07/world/middleeast/saudis-grant-to-lebanon-is-seen-as-message-to-us.html?_r=0 [dostęp: 23.08.2014]; S. Nader, *Saudi Arabia, France Make Their Move in Lebanon*, „Al-Monitor”, 06.01.2014 www.al-monitor.com/pulse/originals/2014/01/saudi-france-partnership-lebanon-iran.html [dostęp: 23.08.2014].

⁶⁵ J. Spyer, *Fear and Loathing in Riyadh*, „The Jerusalem Post”, 16.11.2013, www.meforum.org/3671/fear-and-loathing-in-riyadh [dostęp: 28.08.2014]; M. Rubin, *An Opening to Iran?*, „Weekly Standard”, 16.02. 2009, www.meforum.org/2062/an-opening-to-iran [dostęp: 12.08.2014].

⁶⁶ F. Wehrey, T.W. Krasik, A. Nader, J. Ghes, L. Hansell, R.A. Guffey, *Saudi-Iranian Relations Since the Fall of Saddam*, Santa Monica 2009, s. 77–92.

⁶⁷ G. Rifi, *Lebanon's Salafist Leaders Reject ISIS 'Caliphate'*, „Al-Monitor”, 02.07.2014, www.al-monitor.com/pulse/ar/politics/2014/07/lebanon-salafists-opposition-isis-caliphate-declaration.html# [dostęp: 23.08.2014]; M. Tran, M. Weaver, *Isis Announces Islamic Caliphate in Area Straddling Iraq and Syria*, „The Guardian”, 30.06.2014, www.theguardian.com/world/2014/jun/30/isis-announces-islamic-caliphate-iraq-syria [dostęp: 02.09.2014].

Frontu an-Nusra) w Iraku i Syrii stosunki irańsko-saudyjskie uległy przededefiniowaniu, a także wywarły skutek na sytuację wewnętrzną w Libanie. Ocieplenie w relacjach obu potęg regionalnych i współpraca w walce przeciwko Państwu Islamskiemu może przynieść w najbliższej przyszłości pogodzenie stron politycznych w Libanie oraz stabilność⁶⁸. W sierpniu granice Libanu zostały zagrożone przez terrorystów z Frontu an-Nusra (*Dżabhat an-Nusra*) i Państwa Islamskiego. W odpowiedzi na agresję rząd zaapelował o jedność i poparcie dla działań armii, która podjęła walkę defensywną z terrorystami, podobnie jak militarne skrzydło Hezbollahu⁶⁹. W kolejnym miesiącu działania terrorystyczne ekstremistów zostały uznane przez Kongres Stanów Zjednoczonych za zagrożenie dla amerykańskich interesów, a prezydent Barack Obama uzyskał zgodę na sformowanie koalicji przeciwko dżihadystom, w ramach której, między innymi, Liban otrzyma wsparcie finansowe i militarne dla libańskiej armii⁷⁰.

Zagrożenie ze strony ekstremistów z Państwa Islamskiego i Frontu an-Nusra poprawiło relacje między Ruchem 14 Marca a Ruchem 8 Marca oraz złagodziło antagonistyczną retorykę w państwie. Oba ruchy polityczny otrzymały także wsparcie polityczne swoich patronów politycznych – Iranu i Arabii Saudyjskiej, które są zainteresowane ochroną Libanu przed ekstremistami. Działania przeciwko Państwu Islamskiemu i Frontowi an-Nusra są obecnie priorytetem państw zachodnich pod przywództwem Stanów Zjednoczonych, które ogłosiły powołanie międzynarodowej koalicji przeciw dżihadystom. Obecna sytuacja sprzyja normalizacji konfliktu politycznego w Libanie, ponieważ główni aktorzy polityczni w regionie mają ten sam cel – utrzymać Liban w całości i nie dopuścić do przejęcia go przez dżihadystów. W najbliższym czasie te wydarzenia będą kształtować sytuację polityczną w Libanie. Nawet jeżeli zbliżenie między Arabią Saudyjską i Iranem nie będzie długotrwałe, to Liban ma szansę w tym czasie na zawarcie doraźnego konsensusu i pewną stabilizację, która zakończy paraliż instytucjonalny i wpłynie na wybranie nowego prezydenta oraz przeprowadzenie wyborów parlamentarnych.

---

⁶⁸ A.G. Saab, *Turmoil Necessitates Closer Regional Cooperation*, „The Daily Star”, 04.08.2014, s. 4; J. Spyer, *Saudi Shuffle*, „The Jerusalem Post”, 22.05.2014, www.meforum.org/3830/saudi-shuffle [dostęp: 28.08.2014]; *Lebanese Welcome Saudi-Iran Rapprochement*, „Iran English Radio”, 17.05.2014, www.english.irib.ir/component/k2/item/187707-lebanese-welcome-saudi-iran-rapprochement [dostęp: 28.08.2014].

⁶⁹ H. Dakroub, *Lebanon on the Edge, Berri and Hariri Warn of Strife*, „The Daily Star”, 22.09.2014, s. 1; K. Shaheen, *Lebanon Likely to Play Defense Role in ISIS Fight*, „The Daily Star”, 16.09.2014, s. 3; K. Shaheen, *Hezbollah Must Take Back Seat in Fight Against ISIS: Analysts*, „The Daily Star”, 28.08.2014, s. 3.

⁷⁰ S. Wilson, *Congress Supports Barack Obama on Aid to Syrian Rebels Fighting Isil*, „The Telegraph”, 19.09.2014, www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/11108012/Congress-supports-Barack-Obama-on-aid-to-Syrian-rebels-fighting-Isil.html [dostęp: 22.09.2014]; *Bassil: Lebanon to Receive, Not Provide, Help in ISIS Fight*, „The Daily Star”, 21.09.2014, www.dailystar.com.lb/News/Lebanon-News/2014/Sep-21/271400-bassil-lebanon-to-receive-not-provide-help-in-isis-fight.ashx#axzz3DwzJ9u4p [dostęp: 21.09.2014].

Oddziaływanie stosunków arabsko-izraelskich na stabilność Libanu

Konflikt arabsko-izraelski⁷¹, a zwłaszcza jego wymiar palestyński i syryjski, również wpływa na bezpieczeństwo i konsolidację Libanu. Nie ma on tak dużego oddziaływania na stabilność i jedność libańską, jak w czasie wojny domowej (1975–1989), kiedy państwo podzieliło się na przeciwników i zwolenników walki Palestyńczyków z Izraelem, niemniej stanowi poważne zagrożenie⁷². Głównym powodem są obozy dla uchodźców, których populacja stanowi 10% całego społeczeństwa w państwie, koszty administracyjne utrzymania obozów oraz nieuregulowany status Palestyńczyków w Libanie. Po pierwsze obozy dla uchodźców nie są kontrolowane przez instytucje państwa libańskiego, wobec czego są doskonałym miejscem dla funkcjonowania zewnętrznych sił destabilizujących, takich jak Syria lub ponadnarodowi dżihadysty⁷³. Po drugie przedłużający się konflikt izraelsko-palestyński sprawia, że rośnie grupa populacji palestyńskiej, która jest wyłączone z życia społecznego i politycznego. Sytuacja Palestyńczyków ze względu na restrykcyjne prawo oraz ograniczony dostęp do rynku pracy jest ciężka. Żyją oni w skrajnej biedzie, bez perspektyw na szybką zmianę losu i są w pełni uzależnieni od pomocy międzynarodowej, przez co łatwiej ulegają radykalizacji i wpływom ekstremistów⁷⁴. Libańczycy są niechętni Palestyńczykom, jest to kwestia niewralgiczna na forum politycznym i społecznym, ze względu na formułę o podziale władzy. Libańczycy boją się jej zachwiania oraz włączenia Palestyńczyków w system libański jako kolejnej grupy etnicznej. Obawiają się, że Liban może zostać zmuszony przez aktorów zewnętrznych do naturalizacji Palestyńczyków lub włączenia ich w struktury społeczno-polityczne⁷⁵.

Arabsko-izraelski konflikt geopolityczny na płaszczyźnie stosunków Izraela i Syrii oddziałuje na system w Libanie z powodu braku normalizacji oraz powiązań libańsko-syryjskich⁷⁶. Przez okres trwania dominacji syryjskiej w Libanie w latach

---

⁷¹ Historia konfliktu arabsko-izraelskiego w: K.E. Schulz, *The Arab-Israeli Conflict*, New York 2013; M. Tessler, *History of the Israeli-Palestinian Conflict*, Bloomington 1994; I.J. Bickerton, *The Arab-Israeli Conflict. A History*, London 2009; M. Rydelnik, *Understanding the Arab-Israeli Conflict. What the Headlines Haven't Told You*, Chicago 2007.

⁷² Wojna domowa w Libanie oraz kwestia palestyńska w: R. Fisk, *Pity the Nation: The Abduction of Lebanon*, New York 2002; I. Rabinovich, *The War for Lebanon, 1970–1985*, New York 1985.

⁷³ *Lebanon's Palestinian Dilemma: The Struggle over Nahr al-Bared*, „Middle East Report”, No. 117–1, International Crisis Group, Brussels 2012, s. 1–33.

⁷⁴ *Palestinian Refugees in Lebanon*, „ANERA” 2012, Vol. 3, s. 3, 5. Więcej informacji o sytuacji Palestyńczyków w Libanie w: D. Schenker, *Palestinian Refugees Languish in Lebanon*, „Middle East Quarterly” 2012, s. 67–74; B. Rougier, *Everyday Jihad. The Rise of Militant Islam among Palestinians in Lebanon*, Harvard 2007; s. 67–74; S. Haddad, *The Palestinian Imposition in Lebanon: The Politics of Refugee Integration*, Sussex 2003.

⁷⁵ S. Haddad, *Sectarian Attitudes as a Function of the Palestinian Presence in Lebanon*, „Arab Studies Quarterly” 2000, Vol. 22, No. 3, s. 81–100; S. Haddad, *The Palestinian Predicament in Lebanon*, „Middle East Quarterly”, s. 29–30.

⁷⁶ M. Deeb, *Syria's Terrorist War and Lebanon and the Peace Process*, London 2003.

1989–2005 polityka zagraniczna wobec Izraela pokrywała się z linią polityczną Damaszku. Wobec tego Liban nie poprawił swoich relacji z Izraelem, ani nie nawiązał stosunków dyplomatycznych. Sytuację komplikowała okupacja południa libańskiego przez Izrael do 2000 r., która była wynikiem interwencji militarnej Izraela przeciwko Organizacji Wyzwolenia Palestyny i jej zwolenników w Libanie. Liban wiąże z geopolitycznym kryzysem arabsko-izraelskim (oprócz Palestyńczyków i Syrii) także Hezbollah oraz jego antyizraelska strategia polityczna. Działania Hezbollahu do 2000 r. były w Libanie uzasadnione, bo działał jako libański ruch oporu dążący do wyzwolenia przygranicznych terenów libańskich spod izraelskiej okupacji⁷⁷. Obecnie antyizraelskie działania Hezbollah uzasadnia okupacją Farm Szibaa, których status nie jest klarowny, partia i Syria uważają je bowiem za terytorium libańskie, a według ONZ farmy należą do syryjskich Wzgórz Golan, okupowanych od 1967 r. przez Izrael⁷⁸. Konsekwencją działalności Hezbollahu są napięte stosunki izraelsko-libańskie oraz działania odwetowe Izraela. W 2006 r. doszło do największej kampanii (trwała 34 dni), która doprowadziła do załamania i stagnacji gospodarki libańskiej, zniszczenia państwowych dóbr materialnych oraz własności ludności cywilnej⁷⁹. Antyizraelska retoryka i działalność Hezbollah, mimo wewnętrznego wymiaru (utrzymanie zbrojnego ramienia) ma przede wszystkim płaszczyznę ponadnarodową. Strategia powiązana jest z irańską wizją sąsiedztwa i geopolityki na Bliskim Wschodzie, którą Iran realizuje za pomocą Hezbollahu w sercu Lewantu i na pograniczu z Izraelem, a która w tym wymiarze dotyczy miejsca państwa izraelskiego na mapie Bliskiego Wschodu⁸⁰.

Podsumowanie

Zmiany i kryzysy geopolityczne mają wpływ na dezintegrację Libanu, ponieważ podziały polityczne między libańskimi szyitami i sunnitami oraz ich zwolennikami pokrywają się z granicami podziałów geopolitycznych i liniami napięć i konfliktów na Bliskim Wschodzie.

Przyczyną dezintegracji i rozłamu narodowego oraz załamania się formuły o współrządzeniu i koegzystencji jest spór o kierunek libańskiej polityki zagranicznej po odzyskaniu suwerenności w 2005 r. Libańczycy mają dwie diametralnie różne koncepcje polityki zagranicznej, ponieważ różnie interpretują swoją arabską tożsamość oraz różnie identyfikują zagrożenie zewnętrzne. Ruch 14 Marca, którego liderem jest gmina sunnicka, przyszłość libańskiego państwa widzi w zrówno-

---

⁷⁷ H. Jaber, *Hezbollah. Jednostki elitarne świata*, przeł. J. Kozłowski, Warszawa 2001.

⁷⁸ A. Kaufman, *Who Owns the Shebaa Farms? Chronicle of a Territorial Dispute*, „Middle East Journal” 2002, Vol. 56. No. 4, s. 576–595.

⁷⁹ A. Harel, *34 Days: Israel, Hezbollah, and the War in Lebanon*, Basingstoke 2009.

⁸⁰ M. Deeb, *Syria, Iran and Hezbollah: The Unholy Alliance and Its War on Lebanon*, Stanford 2013.

ważonej polityce w regionie oraz z państwami zachodnimi. Ze względu na bliskie relacje polityczne, społeczne, ekonomiczne i religijne sunnitów Ruch 14 Marca podąża za modelem stosunków międzynarodowych w regionie kształtowanym przez Arabię Saudyjską. Politykę otwartości oraz współpracy z Zachodem popiera także większość libańskich chrześcijan. Zagrożenie widzą oni w Islamskiej Republice Iranu, na ideologii której wyrósł Hezbollah oraz nie zgadzają się na bezpośrednie i militarne zaangażowanie państwa w konflikt arabsko-izraelski. Szyici są religijnie, ideologicznie i finansowo powiązani z gminą szyicką, Iranem oraz Syrią. Obecną pozycję na libańskiej scenie politycznej zawdzięczają poparciu politycznemu i finansowemu tych dwóch państw, w związku z czym swoją przyszłość widzą w utrzymaniu dotychczasowych relacji i aliansu między Libanem, Syrią i Iranem. Ruch 8 Marca utożsamia się z problemem Palestyńczyków oraz Syryjczyków na ziemiach okupowanych przez Izrael, w myśl tej idei prowadzi działania militarne przeciwko Izraelowi i odmawia państwu izraelskiemu prawa do egzystencji. Koalicja Iranu, Syrii, Hezbollahu oraz szyitów z Iraku potocznie nazywana przez króla Abdullaha II aliansem „szyckiego półksiężycy”, odrzuca także współpracę z Zachodem.

Przyczynami, które leżą u podstaw konfliktu o politykę zagraniczną Libanu są: kruchy konsensus z At-Ta'if w 1989 r. oraz internacjonalizacja konfliktu etnicznego w Libanie na długo przed powstaniem państwa libańskiego.

Niepewna zgoda konsocjonalna jest przyczyną słabej integracji i braku pojednania w państwie po wojnie, umocnienia się segmentacji oraz konkurencyjnych postaw liderów, którzy dążą do przededefiniowania formuły o współrzędzeniu. Wpływ na słabość porozumienia konsocjonalnego ma nieścisłe zdefiniowanie tożsamości libańskiej w 1989 r., które spowodowało, że konflikt o libańską tożsamość odrodził się po 2005 r. Kruchy z natury konsensus konsocjonalny utrzymuje grupy w mobilizacji oraz pobudza elity libańskie do poszukiwania wsparcia na zewnątrz.

Umieędzynarodowienie konfliktu etnicznego w Libanie spowodowało, że konflikt i konsensus w państwie są zarządzane i zależą od zewnętrznych aktorów politycznych a Liban jest przedmiotem, a nie podmiotem polityki międzynarodowej na Bliskim Wschodzie. Internacjonalizacja konfliktu stworzyła wzajemnie umacniające się relacje patron-klient między libańskimi elitami politycznymi a zewnętrznymi państwami, przez co Liban jest otwarty na wpływy zewnętrzne oraz łatwo staje się areną międzynarodowych konfliktów politycznych.

W Libanie, obok powyższych czynników (nietrwały konsensus, internacjonalizacja konfliktu), wpływ na niestabilność systemu ma położenie geopolityczne. Liban jest państwem słabym politycznie, a jego pozycję geopolityczną w regionie dodatkowo osłabiają czynniki geograficzne: mała liczba mieszkańców, niewielka powierzchnia, brak surowców naturalnych, wewnętrzne podziały etniczno-geograficzne oraz sąsiedztwo z Izraelem i Autonomią Palestyńską oraz Syrią. Duża liczba uchodźców palestyńskich w państwie oraz antyizraelska działalność Hezbollahu powodują, że Liban jest ważnym ogniwem konfliktu arabsko-izraelskiego. Bliskie

sąsiedztwo, wspólne korzenie, doświadczenia, historia oraz dominacja syryjska w latach 1989–2005 zbudowały mocne więzi między Syrią a Libanem. Z tego powodu wydarzenia polityczne w Syrii silnie oddziałują na libańską scenę polityczną. Liban stał się platformą, na której toczy się konflikt wokół przetrwania reżimu Baszara al-Asada, a obecnie stał się celem politycznym działań Frontu an-Nusra i Państwa Islamskiego. Iran i Arabia Saudyjska konkurują ze sobą na libańskiej scenie politycznej, ponieważ oba mocarstwa są powiązane religijnie, ideologicznie oraz za pomocą sieci patron–klient z libańskimi grupami kulturowymi – szyitami i sunnitami.

Niestabilne porozumienie konsocjonalne, internacjonalizacja konfliktu etnicznego oraz geopolityczne uwarunkowania powodują, że Liban jest państwem powiązaniem z konfliktami regionalnymi, otwartym na ingerencję zewnętrzną, mało ważnym pod względem strategicznym i często jest przedmiotem wymiany politycznej na scenie regionalnej między jego większymi sąsiadami.

Konfrontacja saudyjsko-irańska jest kryzysem nadrzędnym wobec wszystkich przesileń geopolitycznych w regionie. Ustalenie równowagi między Iranem a Arabią Saudyjską oraz wydzielenie stref wpływów może w przyszłości doprowadzić do normalizacji pozostałych sporów i napięć regionalnych. Najbliższą szansą na zakończenie kryzysu instytucjonalnego i lepszą stabilność w Libanie wydaje się zbliżenie w relacjach między Rijadem i Teheranem w związku z dżihadystami z Iraku i Syrii.

The Impact of changes and geopolitical tensions in the Middle East on the disintegration of Lebanon in the XXI century

The article is an analysis of the impact of geopolitical changes and crises in the Middle East to the unity and stability of Lebanon in the XXI century. Disintegration of Lebanon is the result of the confrontation of conflicting interests of the Shiites and Sunnis after 2005, which overlap with the lines of divisions and regional tensions. The origin causes of the crisis in Lebanon are: weak consensus concluded in al-Ta'if in 1989 and the internationalization of ethnic conflict in Lebanon. The factors above and geopolitical conditions linked country with four regional crises, and from their solutions depends the unity and stability of the Lebanese state in the future. These are: civil war in Syria, struggle of domination between Saudi Arabia and Iran, the problem of jihadists of Islamic State, and the Arab-Israeli conflict.

Key words: multiethnic society, shia-sunni divisions, power-sharing, internationalization of conflict in Lebanon